

паэты планеты

Шарль Бадлер

Выбранные вершы

*Пераклад з французскай
Андрэя Хадановіча*

2016

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклад зроблены паводле выданняў:

Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*.

Librairie générale française. Paris, 1974.

Baudelaire, Ch. *Le Spleen de Paris. Petits poèmes en prose*.

Gallimard Éducation. Paris, 2006.

На вокладцы:

ФЭЛІКС НАДАР,

Фотапартрэт Шарля Бадлера, 1855.

©Хадановіч А. В., пераклад на
беларускую мову, 2016.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

3 КНИГІ «КВЕТКІ ЗЛА»

Да чытача (*Au Lecteur*)

Юрлівасць, прагнасць, гнеў, аблуды і дурноты
Вярэдзяць сэрцы нам, ірвуць нас на шматкі,
Мы кормім іх сабой, як вошай жабракі,
І кожны дзень – банкет, дзе нас жаруць згрызоты.

Мы часта каемся, ды грэх у пастку ловіць,
Мы ведаем цану загубленай душы,
Ды ён вядзе сваё: «Пакайся – і грашы!»,
І з новымі слязьмі вяртаемся на споведзь.

Мы спім пад коўдрай зла, але не спіць ніколі
Алхімік Сатана, Тройчывялікі Маг,
Варожыць над агнём, здзяйсняючы замах
На золата душы і срэбра добрай волі.

Ён душаў лялькавод – ніводная не ўцекла
З ягонай нітачкі, усе прыйшлі на ўрок,
І танчым у брыдзе, за крокам – новы крок,
Усё далей у змрок, усё бліжэй да Пекла.

Як гідкі лавелас старэнькую блудніцу
Ўпалое й прыпадзе да высахлых грудзеі,
І хочацца яму, хоць можа ўсё радзей, –
Вось так і мы ніяк не можам супыніцца.

Бо наш уласны мозг нам болей не належыць:
Там сотні дэманаў – гадзючае кубло!
Усё, што ў нас было, ператварыўшы ў зло,
Мы дыхаем жыццём, а выдыхаем нежыць.

Калі забойствы нас не давялі да плахі,
Калі падман і гвалт не прывялі ў турму,
Дык не таму, што мы – анёлы, а таму
Што подленькіх людзей яшчэ спыняюць страхі.

Але паміж усіх шакалаў і пантэраў,
Між скарпіёнаў, змей і ненажэрных псоў,
Між грэшных дэманаў у пекле ўсіх часоў,
Між гнюсных паўзуноў і лютых падлажэраў –

Я звездаў самую жахлівую пачвару,
Яна не рыкае й не мае кіпцюроў:
Адзіным позіткам высмоктвае ўсю кроў,
Адзіным позехам свет прынясе ў ахвяру.

Яе завуць Нуда! Ёй смех – у болі й страце.
Пакурвае гашыш і мроіць пра нажы.
Ты з гэтай кобраю знаёмы? Адкажы,
Мой кемлівы чытач, мой крывадушны браце!

Альбатрос

(L'Albatros)

Раз-пораз маракам, замучаным нудою,
Трапляецца ў палон вялікі альбатрос,
Што, робячы кругі над горкаю вадою,
З вандроўным караблём дзяліць гатовы лёс.

Хто пад аблокамі быў велічны і ўзнёслы,
Хто ўчора між віроў прыгожы быў яшчэ,
Цяпер па палубе за спінаю, як вёслы,
Два крылы белыя нягегла валачэ.

Хто мераў вышыню, цяпер трывае здзекі,
Кароль блакіту стаў няўключным і цяжкім.
Рагоча жартаўнік з крылатага калекі,
Кульгаючы, як ён, пускае ў дзюбу дым.

Паэт – як альбатрос: скарае небасхілы
І вашых небяспек не ведае ў жыцці,
Ды на зямлі гнятуць вялізарныя крылы,
Перашкаджаючы між карлікаў ісці.

Адпаведнікі
(*Correspondances*)

Прырода – мудры храм, дзе таямнічых слоў
Ты чуеш водгулле ад кожнае калоны,
Ідзеш праз сімвалаў гушчар адушаўлены,
Што сочаць за табой з увагаю сяброў.

Як рэха, што ў гарах вяртаецца – не ўтоіш,
Як шэпты ў цішыні і ў цемрыве агні,
Так водар, колер, гук у самай глыбіні
Зліваюцца ў адно і азначаюць тое ж.

Ёсць водары: адзін зялёны, быццам луг,
Салодкі, як габой, як плоць дзіцяці, свежы, –
Другі – разбэшчаны, раскошай вабіць дух

І неасяжнага нам пашырае межы:
Так мускус, ладан, нард смак надаюць жыццю,
Шаленствы – розуму, парывы – пачуццю.

Хворая муза
(La Muse malade)

О муза, што з табой? У зрэнках – у тузе! –
Шторанку паўстае начных відзежаў шэраг,
На знежывелы твар кладуцца па чарзе
Вар’яцтва водбліскі і цені зданяў шэрых.

Ці вусцішны сукуб штоночы плоць грызе,
Ці зморы ў сны ўвайшлі й лякаешся цяпер іх,
Ці неадольны страх прыпас табе ў смузе
Бяздонную дрыгву й мінтурнскай багны бераг?

Хай дзённае святло наведвае часцей,
Хай ісціны прамень кранаецца грудзей,
Хай у крыві тваёй, дзіця Хрыстовай веры,

Бруяцца велічна антычныя памеры
І між былых багоў хай уладараць два –
Стваральнік спеваў Феб і Пан, айцец жніва!

Прадажная муза

(La Muse vénale)

О муза любая, у найчарнейшы дзень
Ад сцюжы, сіверу й зімовае галечы
Ці знойдзеш на зямлі прытулак чалавечы,
Ці будзе галаўня, каб не пагас агмень?

Ці ў студзеньскую ноч табе сагрэе плечы
Праз ледзяное шкло маладзіка прамень?
Святло далёкіх зор збіраючы ў кішэнь,
Ці пойдзеш жабраваць у зябкую сінечу?

Каб зарабіць свой хлеб, як служка пры царкве,
Што ладан там кадзіць і з гэтага жыве,
Амаль не верачы, штодня пяеш *Te Deum*;

Ці агаляешся, спрабуючы наспех
Крыўляцца й выціскаць з нябачных слёзаў смех,
І блазанкай служыць заможным дабрадзеям.

Дрэнны манах
(*Le Mauvais Moine*)

У старажытнасці, якой ніхто не верне,
Святая Ісціна жыла ў манастырах,
І ведаў кожны мніх, што праца – шлях праз церні,
Што вечнае жыццё малюеш на мурах.

У душах мастакоў расло Хрыстова зерне,
І, верачы, што смерць – надзея, а не страх,
На могілках красу тварылі, бы ў майстэрні,
Бо дух – заўсёды дух, а праху – толькі прах.

Маё жыццё – труна з *недасканалым* мніхам:
Канаю дзень і ноч, зачараваны ліхам,
І на сваіх мурах нічога не стварыў!

Лянiвы шарлатан, ці збаўлюся ад Злога,
Зрабіўшы з распачы й ганебнасці былога
Красу маіх вачэй, душы маёй парыў?

Вораг

(L'Ennemi)

Мае юнацтва йшло: хвілінамі ў праменні
І ў цемры навальніц бясконцыя гады;
Дождж з перунамі нёс такія спусташэнні,
Што ў маім садзе ўсе пагінулі плады.

Тым часам надышла здзяйсненняў восень. Трэба
З рыдлёўкай працаваць, наколькі хопіць сіл,
Каб зноў прынесла плён затопленая глеба,
Што ў ямінах цяпер – нібыта для магіл.

А кветкі новыя, начных відзежаў шэраг,
Ці знойдуць у зямлі размытай, быццам бераг,
Пажытак казачны, што сілы надае?

О смутак, о журба! А вораг невядомы,
Што сэрца нам грызе, кроў прагавіта п'е,
Мацнее і расце, не ведаючы стомы!

Чалавек і мора
(*L'Homme et la mer*)

Чалавек, ты не можаш без мора! Таму,
Што заўжды яго вольныя, горкія хвалі,
Як люстэрка, твой боль і твой бунт адбівалі,
Бо і ты, як яно, ненавідзіш турму.

Вы заўжды вочы ў вочы, аблічча ў аблічча,
Плач у плач, бы ўваходзіш у сховішча, дзе
Твой адбітак, з вачыма ў салёнай вадзе,
Суцяшае і скардзіцца, плача і кліча.

У абодвух нязведных спраты свае:
Чалавек, хто спазнаў тваёй восені фарбы?
Мора, хто падлічыў твае тайныя скарбы?
Ваша схоўнасць нічога адкрыць не дае.

Ды вайну ведзяце найлюцейшую ў свеце,
Праз гады не стамляючыся ў барацьбе,
Не шкадуючы ворага, ані сябе, –
Вы, адзінага бацькі няўмольныя дзеці!

Дон Жуан у пекле

(Don Juan aux enfers)

У ноч, калі Жуан сышоў да Апраметнай,
У чоўне гібельным Харона не было:
Абражаны жабрак з ухмылкай ледзь прыкметнай
Забраў яго абол – і ўзяўся за вясло.

А побач, ірвучы валоссе й апранашкі,
Ахвярнай чарадой, гатавай на забой,
Сялянкі з панямі, распусніцы й манашкі,
Крычалі наўздагон: «Вазьмі мяне з сабой!»

Крыўляўся Сганарэль і енчыў: «Плата! Плата!»
Шляхетна плакаўся старэнькі дон Луіс,
Бо спарадзіў на свет блюзнерца, сына, ката,
Што зараз адплыве ў апошні свой круіз.

Эльвіра, верная і здраджаная донья,
У мроях бегла ўслед за лютым сужанцом, –
Каб падзяліўся з ёй усмешкаю з бяздоння,
Святлейшаю за ўсе зарокі пад вянцом.

Каменны камандор, закуты ўвесь у латы,
Застыў над хвалямі суворым стырнавым...
Ды выкляты герой за хвілю ад расплаты
Не кінуў позірку ні мёртвым, ні жывым.

Веліканка
(*La Géante*)

У час, калі зямля яшчэ радзіла дзівы,
Шмат цікавейшыя за чалавечы род,
Я з веліканкай бы жыў юнаю, шчаслівы,
Як з каралеваю – яе ласкавы кот.

Глядзеў бы, як цвіце душа яе і цела
У гульнях, ад якіх свет кідала б у пот.
Чытаў бы па вачах, чаго яна хацела:
То ледзяны агонь, то палымяны лёд.

Блукаў бы ў валасах, як у дуброве сарны,
Караскаўся б на схіл каленяў велізарны.
А ўлетку, калі сквар паліў бы ўсё люцей,

Для адчынку схоў знайшоў бы самы боскі, –
Драмаючы ў цяні агромністых грудзей,
Як ля падножжа гор маленечкія вёскі.

Валасы

(La Chevelure)

О локанаў каскад, што падае на спіну!
О пекнага руна найчараўнейшы пах!
Крануся іх красы, як водарнай хусціны, –
І прыцемны алькоў прасякнуць успаміны,
Схаваныя ў тваіх духмяных валасах!

І спёка Афрыкі, і ўсе аздобы Ўсходу,
Амаль забыты свет у новым харакстве
Знячэўку паўстае, падняўшыся са споду.
Як людзі ў музыцы шукаюць асалоды,
Мой дух, нібы ў вадзе, у водары плыве.

Там у паўдзённы сквар мурыны і матросы
Між волатавых дрэў знаходзяць пэўны сцоў.
Праз чорны акіян і ўсе яго дзівосы
Вядуць мяне твае прываблівыя косы
Ў краіну ветразяў і мачт, і маракцоў.

П'е водары душа і колеры, і гукі
З крыніцаў усяго, што будзе і было;
У залатой смуге без вонкавай прынукі
Вандроўны карабель нібыта цягне рукі,
Спрабуючы абняць спрадвечнае святло.

Нырэц у кудзеры, вандроўнік па каханцы,
Я так і не сягну дна гэтай глыбіні
І твой марудны рух пазнаю па гайданцы,
Лянота плэнная, каб розумам выгнанца
Нарэшце зразумець: «Вось дом твой, адпачні!»

О пасмы, вы шацёр блакітнага сутоння,
Вы цягнеце да зор і вабіце далей!
Ледзь пухкіх павіткаў крануліся далоні,
Я занураюся ў пахучае прадонне –
У мускус, у смалу й какосавы алей.

Сапфіры з перламі – ў карону чараўніцы!
Рубін і дыямент аздобяць галаву
Табе, аззіс мрой, дзе мне былое сніцца,
Між выдмаў забыцця – гаючая крыніца,
З якое п'ю віно ўспамінаў – і живу!

(Je t'adore à l'égal de la voûte nocturne...)

Як зорны небасхіл, цябе абагаўляю,
Маўклівы мой прысуд, дзе да краёў адчаю,
Я смягну без цябе тым болей, чым хутчэй
Ты ад мяне бяжыш, праклён маіх начэй,
З такой іроніяй, што толькі памнажае
Адлегласць між табой і мной, мая чужая.

І я іду на бой, штурмуючы цябе,
Як войска чарвякоў нябожчыка скубе,
Бо так люблю сваю няўмольную пачвару
За холад і цынізм, што гэтак ёй да твару.

(Tu mettrais l'univers entier dans ta ruelle...)

Ты б узяла ўвесь свет у свой нячысты ложак!
Пачвара сумная з атрутаю між ножак,
Каб формы не губляць і вастрыні зубоў,
Жарэш па сэрцы ў дзень – жаночая любоў!
Твой позірк зіхаціць, як модныя салоны,
Як новы анекдот, даступны і салёны.
Ты крочыш па жыцці ў фальшывым харакстве
Ў не цяміш, што пад ім сапраўднае жыве.

Бяздушны аўтамат, смактаць заўжды гатовы
(Я пра дурную кроў), падлетак стогадовы,
Не сорамна гуляць з люстэркамі і ў шкла
Пытаць пра маладосць, прайшла ці не прайшла?
Ты думаеш, твой глузд мудрэйшы ад Прыроды...
Прырода ж мела план, дабраславіўшы роды,
Бо хто, як не яна, мяшае верх і ніз,
Каб з чэрава твайго – насмешка, жарт, капрыз! –
З’явіцца генію. З твайго, жывёла, гною!

Нябеснае лайно! Брыдоцце незямное!

Танец змяі

(Le serpent qui danse)

Глядзеў бы на любае цела,
П'янеў ад красы,
Каб скура твая зіхацела,
Твае валасы

Ахутвалі пахам салодкім
І горкім, як дым:
У моры духмяным, зіхоткім,
Блакітным, рудым,

Як вецер, што ранняй парою
У ветразі б'е,
Душу маю клічуць па мрою
Нябёсы твае.

Ні слодычы, ані гаркоты
Ў вачэй глыбіні,
Адно серабро й пазалота
Ў халоднай гульні.

Рытмічныя звівы такія
І постаць твая
Чаруюць, нібыта ля кія
Танцуе змяя.

У рухах – пагойдванне колаў,
Пустынь шырыня;
Ляютна ківаецца голаў,
Нібы сланяня...

Ты бездань, што ў буры звярэе
І б'е ў карабель,
У глыб занураючы рэі,
Нібыта ў купель;

Ад хваляў няма паратунку
Ў лядовую таль:
Цячэ пlynь твайго пацалунку,
Шляхетны крышталь,

Нібы пераможны і горкі
Багемскі напой,
Што ў сэрцы запальвае зоркі
Й завецца табой!

Падліна

(Une Charogne)

Каханая мая, вы помніце хвіліну

Цудоўнай раніцы тае:

Сцяжыну, паварот – і гідкую падліну,

І позу, і смурод яе?

Задраўшы ляжкі ўверх грашовай прасталыткай,

Што прадае сваё дабро,

Яна адкрыла нам, застыўшы ў позе брыдкай,

Атруты поўнае нутро.

А сонца смажыла ўсё гэтае смуроддзе,

Бы прагнула спаліць на тло,

Па дробных частачках вяртаючы Прыродзе,

Што цэлым некалі было.

Здавалася, шкілет, як рэдкасная кветка,

Цвіце ў магільным харастве,

Ды пахла так, што вы з агіды – неба сведка! –

Ледзь не самлелі на траве.

Над рэшткамі гула, забыўшы адпачынак,

Вясёлых мухаў карусель,

А з чэрава паўзлі дывізіі лічынак,

Нібы густы, жывы кісель.

Бо гэта ўсё – жыло, шумела чорным морам,
Як хваля, што да ног паўзла:
Каму бяскрыўдная, каго атруціць морам,
У свеце паўдобра-паўзла.

Ды гэты свет гучаў танчэй і неймаверней
За ціхі вецер у трысці,
Бы сейбіт на раллі, прасейваючы зерне,
Даваў найлепшаму расці.

Абрысы сцерліся амаль – і толькі мроя
Жыла ў даўно забытым сне,
Каб геній прыгадаў і ажывіў старое
Па памяці на палатне.

Тым часам на шкілет, галодная, худая,
Брахала сука з-за скалы,
Каб мы хутчэй ішлі, бо і яна жадае
Адгрызці хоць шматок малы.

Але і вам ісці туды, дзе ўсё сканае,
У брыдкі, у мязотны дол, –
Святло маіх вачэй, раскоша незямная,
Ласкавы й велічны анёл!

Так, вечна юная, вы будзеце ў магіле!
Вам, неўміручая любоў,
Пасля таемстваў быць развалінаю ў цвілі
І парахнець між чарапоў!

Скажыце ж чарвякам, што прыпаўзуць пажэрці,
Цалуючы зямных нявест,
Што вечную любоў я ўратаваў ад смерці –
Тваёй красы нябесны змест!

(Une nuit que j'étais près d'une affreuse Juive...)

З габрэйкаю касой злягаюся ў бардэлі,
Як нежыць з нежыццю, і толькі сон живе
На бруднай прасціне – аб сумным харакстве,
Каля прадажнага – аб недасяжным целе.

І згадкі ажылі, і думкі паляцелі –
Пра вогненны пагляд, што дыхаць не дае,
Пра велічную моц, пра слабасці твае,
Пра чорных валасоў духмяную кудзелю.

Я запрасіць бы мог цябе ў такі палёт,
Ласкаючы наўсцяж, ад ступакоў да косаў,
Да пекла ўзносіцца і падаць да нябёсаў, –

Каб хоць адна сляза, што растапіла б лёд
Бязлітасных вачэй... Ды вочы кажуць: «Хопіць!»
Нішто тваёй красы халоднай не растопіць.

Здань

(Un Fantôme)

I. Цемра

У распачы бязмежнай – сутарэнні,
Дзе я ўначы канаю праз мой Лёс,
Куды ніколі не дамкне з нябёс
Ружовае й вясёлае праменне;

Мастак, якога лютыя багі
Прымусілі тварыць у поўнай ночы, –
Гатую сэрца ўласнае і вочы
На ледзяным агні сваёй тугі.

На вокамгненне мне зазьяе штосьці
У мройнай і задумлівай хадзе,
Як прывід хараства і прыгажосці,

Які нібы люструецца ў вадзе.
Я пазнаю ў прыгожай візітэрцы
Яе, гаркоту й слодыч майго сэрца!

II. Водар

Чытачу, ты ўдыхаў, зачараваны,
Часамі водар ладану ў царкве,
Ці адчуваў раптоўна, як плыве
Пах мускусу з падушачкі духмянай?

Растаўшы ў невымоўным харакстве,
Сарвеш на целе некалі каханай
Па памяці пялёстак беззаганны –
Мінулае ў сучасным ажыве!

Вось цяжкіх валасоў перапляценне –
Драпежны пах, кадзіла і алькоў,
Духмяныя падушкі; і адзенне –

Сустрэча аксаміту і шаўкоў,
Прасякнутая водарам юнацтва
І футраў, і любоўнага вар'яцтва.

III. Рама

Без добрых рамаў не такі яскравы
Мастацкі стыль любых майстроў і школ,
Бо рамы ўсё, што бачыцца наўкол,
Нібыта аддзяляюць ад выявы.

Вось так і ёй кілімы, мэбля, стравы
Служылі, быццам маючы дазвол
Не ўтойваць характа, нібы чахол, –
Падкрэсліваць яго, нібы аправа.

Яна пра тое, што павінны ўсе
Пяць хвалу адно яе красе,
Заўсёды мела цвёрдыя паняткі,

Хаваючы жаноцкасць у атлас.
А ў кожным руху, быццам напаказ, –
Дзіцячая прыгожасць малпяняткі.

IV. Партрэт

Хвароба й Смерць калісьці немінуча
Пакінуць па каханні прах і тло.
Дзе погляд твой, пяшчотны і пякучы;
Дзе вусны, што дабром рабілі зло?
Дзе твой непераможны пацалунак;
Дзе твой парыў, жвавейшы за прамень?
Што застанецца мне? Адно малюнак
На тры алоўкі – твой апошні цень,
Што, як і я, самотна памірае.
А крыўднік-Час, хаўруснік Небыцця,
Штодзень сваім крылом яго сцірае...
Не, чорны кат Мастацтва і Жыцця!
Не вырвеш з памяці рукой крывавай
Былую асалоду – з вечнай славай!

(Je te donne ces vers afin que si mon nom...)

Мой верш – табе! Калі майго натхнення плён
У будучых часах чытацьме хтось натхнёны,
Калі маё імя падыме на рамёны
І ў далеч панясе магутны аквілон;

Хай памяць пра цябе, нібыта перазвоны,
Чаруе чытача, бярэ яго ў палон –
Ля рыфмаў велічных, нібыта ля калон,
Братэрскіх ланцугоў яе трымаюць звёны!

Праклятая, каму ад пекла да нябёс
Адпавядаў адно мой неразумны лёс!
Як згублены з вачэй няпэўны след уночы,

Ты светлым позіркам з тупых смяротных кпіш,
Ты, стодзе велічны, анёле, чые вочы –
З гагату, а чало – высакародны спіж!

(Que diras-tu ce soir, pauvre âme solitaire...)

Што скажаш, горкі дух, у цемрадзі самотнай,
Што скажаш ёй, душа, засохлая на тло, –
Ёй, самай велічнай, прыгожай і пяшчотнай,
Чый позірк уначы запальвае святло?

– Пяцьмем дзень пры дні яе красу і ўладу,
Што мудрай дабрынёй нам ззяе з вышыні,
Яе нябесны дар – анёльскую спагаду! –
Убачыць кожнага – у шатах светлыні.

На людных вуліцах і ў цішыні пакоя
З'яўляецца, як здань, і кажа мне такое:
«Кахаючы мяне, палюбіш Прыгажосць,

Паверыш у Дабро – і быць яму бясконцым,
Бо ты са мной, а я была табе і ёсць
Мадоннай, Музаю й Анёлам-абаронцам!»

Збавіцелька

(Réversibilité)

Мой ветраны анёл, ці ведаеш ты вусціш,
Згрызотаў і журбы непераможны змрок,
Што сэрца ў абцугах сціскае, ледзь на крок
Ты ката да сябе яшчэ бліжэй падпусціш?
Мой ветраны анёл, ці зведала ты вусціш?

Мой ветлівы анёл, ці зведала ты злосці,
Сціскаючы ў слязах штосілы кулакі,
Бо Гнеў рыхтуе ўдар, шукаючы шчакі,
І Помста ля дзвярэй, няпрошаная госця?
Мой ветлівы анёл, ці зведала ты злосці?

Мой велічны анёл, ці зведала ты зморы
Нябогі, што брыдзе па больнічным двары
За сонечным святлом, паўз шэрыя муры,
І ўжо не зразуець – выгнанец, вязень, хворы?
Мой велічны анёл, ці зведала ты зморы?

Мой зваблівы анёл, ці зведала ты зморшчак,
Калі хаваеш век, утойваеш гады
І ў вочы не глядзіць каханак малады,
Спагадлівы – а быў пажадлівы! – прытворшчык?
Мой зваблівы анёл, ці зведала ты зморшчак?

Мой радасны анёл і запарука раю,
Цябе не запрашу, спадаючы ў нябыт,
На ложка хворага, як некалі Давід.
Маліся за мяне – усё, пра што благаю,
Мой радасны анёл і запарука раю!

Гармонія вечара

(Harmonie du soir)

Гэта час, калі ў летнім духмяным паўзмроку
Кветкі, нібы кадзілы, струменяць нектар;
Перагукванне фарбаў і пахаў гушчар,
Рэха сумнага вальсу гучыць недалёка.

Кветкі, нібы кадзілы, струменяць нектар;
Плача скрыпка, як сэрца, без словаў папроку;
Рэха сумнага вальса гучыць недалёка;
Неба смутнае й пекнае, нібы алтар.

Плача скрыпка, як сэрца, без словаў папроку;
Плача сэрца, нябыт памятаючы ў твар!
Неба смутнае й пекнае, нібы алтар;
Човен сонца ў крывавую рушыць сутоку!

Плача сэрца, нябыт памятаючы ў твар,
І прыкметы былога намацвае вока.
Човен сонца ў крывавую рушыць сутоку...
Ты жывеш ува мне дараносіцай мар!

Флакон
(*Le Flacon*)

Ёсць сіла водараў нястрымных, як лавіны, –
І ў найцвярдзейшым шкле знаходзяць сітавіны!
Куфэрак адамкнеш, прывезены здалёк,
(Рыпіць і скардзіцца пакрыўджаны замок!),

Або намацаеш у шафе, на гарышчы,
Дзе парахнее Час у цемры і пылішчы,
Надтрэснуты флакон: там, у глыбінях шкла,
І памяць, і душа ягоная жыла.

Каўшанка-прыпамін, што паўстае з магілы,
У душных прыцемках разгортваючы крылы,
Сягае вышыні, кружляе і плыве
Ў блакітным, залатым, ружовым харастве.

П'янлівай згадкаю бярэ запамарока
Душу маю ў палон і пазбаўляе зроку,
І ў цемрадзі іду, і пераймае дых
Ля краю бездані – ад водараў людскіх.

Валюся на зямлю, а з вечнае атхлані
Павохным Лазарам памерлае каханне –
Нябожчык! – паўстае з-пад красак і травы,
Прывабы й прывідны, чароўны й нежывы...

Так некалі й мяне людская памяць зрыне,
Схавае далавах у найдалейшай скрыні
Ці кіне ў цёмны кут у шафе на гары –
Спустошаны флакон, надтрэснуты, стары,
Магутнасці тваёй і лютасці ахвяру,
Тваю труну, смурод, – ты, любая пачвара,
Атручаны напой, анёлава піццё,
Загубленай душы надзея і жыццё!

Запрашэнне ў падарожжа
(L'invitation au voyage)

Красуня, давай
Адправімся ў край
Шчаслівай вясны і вясёлак!
У рай на дваіх,
Што варты тваіх
Надзеяў і сноў, мой анёлак!
Паедзем, дзіця,
На свята жыцця,
Дзе сонца ўсміхаецца з дымкі,
А мора пяе,
Як вочы твае,
Калі адкрываеш абдымкі.

І ўсё, чаго прагнеш, там ёсць:
Раскоша, спакой, прыгажосць!

Абставім пакой
З любоўю такой,
У стылі такім рарытэтным,
Каб дрэва і шкло
Чароўным было,
І добра было тэт-а-тэт нам.
Камін, жырандоль,
Каб цені – на стоць,

Суквеццяў, сугуччаў сумоўе,
Нібыта з чужой,
Ды блізкай душой
Гаворыць само залюстроўе.

І ўсё, чаго прагнеш, там ёсць:
Раскоша, спакой, прыгажосць!

А зранку, калі
Усе караблі
Чакаюць цябе на прычале,
Адно захаці –
І ў Індыю ці
Амерыку нас бы дамчалі.
А ўвечар, калі
Палацы й палі
Залоціць святло на заходзе,
Палеткі й дамы
Заснуць, як і мы,
У цёплай вясновай лагодзе.

І ўсё, чаго прагнеш, там ёсць:
Раскоша, спакой, прыгажосць!

Асенняя песня
(*Chant d'automne*)

I.

Ад цемры й халадоў не знойдзем хутка схову.
Кароткае цяпло, бывай! Няспынны грук
Мне чуецца глухі – у панадворках дровы
З жалобным водгуллем зноў падаюць на брук.

Зіма нам верне ўсё: нянавіць, беспрасветнай
І марнай працы ўціск, гнеў, зябасць і жуду.
Як сонцу між пакут палярнай апраметнай,
Зноў сэрцу будзе лёд перапыняць хаду.

З дрыготкай слухаю гул кожнага палена.
Мо шыбеніцу дзесь будуюць? Але дзе?
Як вежа, па якой тараны б'юць сумленна,
Хістаецца мой дух і зараз упадзе.

Здаецца, у труну цвікі ўбіваюць спехам,
І пахавальны гук мне чуецца ўвушшу,
Бо восень на дварэ і лета плача рэхам...
Хаўтурны чую стук, задушную імшу!

II.

Тваіх вачэй разрэз егіпецкі і фарбы
Учора я любіў, а сёння толькі жаль!
І ўсю тваю любоў, агмень і будуар бы
На сонца я змяніў, што грае ў бегу хваль.

Але ж ты, мілая, любі мяне й па страце
Кахання! І няхай няўдзячны я і злы, –
Пяшчотнай будзь сястрой або ласкавай маці,
Апошнім промнем дня сярод начной імглы!

Што можа быць лягчэй: пакласці на калені
Мне голаў, каб я мог аплакаць, што было,
Патроху смакаваў асенняе праменне
Й журботна ўспамінаў пра летняе святло!

Прывід (*Le Revenant*)

Аднойчы, як анёл цямрэчы,
З табой шукаючы сустрэчы,
Прыйду з шаленствам у вачах –
Табой валодаць па начах.

Мы будзем ідэальнай парай
З маёй чарняваю ахвярай,
Што ў чыстую пасцель сваю
Ўпусціла лютую змяю.

Але світанак бледна-сіні
Настане, і каханак згіне,
Ды ўночы вернецца сюды,

Хто без вульгарных асалодаў
Тваёю воляй завалодаў
У ложку, ліпкім ад жуды.

Каты́

(Les Chats)

Аматары жанчын і мучанікі ведаў
Сыходзяцца ў адным, на старасці гадоў
У свой халодны дом прыводзячы катой –
Ласкавых, велічных і зябкіх дамаседаў.

Кот любіць кніжнікаў, ды здатны на парыў,
Сябруе з цішынёй і з цемрай, калі трэба.
З іх выйшлі б веснікі пякельнага Эрэба,
Каб замагільны бог свабоду іх скарыў.

Прымаюць сотні поз – і, прыхаваўшы кіпці,
Неразгаданыя, як сфінксы – у Егіпце,
Кладуцца й задаюць свае загадкі ў снох.

Іх зрэнкі свецяцца, падміргваючы зорам,
І водбліскі агню хаваюцца між ног –
Туды, дзе іскрамі зіхціць забыты сорам.

Магіла
(*Sépulture*)

Не пабязжыць сляза скупая
Па твары верніка, калі
Ён тваё цела закапае
У неасвечанай зямлі.

Пагаснуць зоркі. Сціхнуць гукі.
І толькі над тваёй плітой –
Са змеянятамі гадзюкі
І павучыхі з павутой.

Ваўкі на выклятай магіле
Учыняць бойку ў дзікім сквіле,
Каханнем зоймуцца вядзьмак

І палюбоўніца старая,
А ліхадзеяў лютых згря
З ахвяраў пасмяецца ўсмак.

Сплін (*Spleen*)

Калі над галавой цяжкіх нябёсаў века,
І шэрая імжа паўсюль, куды ні кроч,
І хмары да зямлі прыціснуць чалавека,
І твой свінцовы дзень маркотнейшы за ноч;

Калі сусвет наўкол змрачнее й халадзее,
І робіцца турмой між яваю і сном,
Дзе гіне ў сутаргах апошня надзея,
Што б'ецца аб муры аслеплым кажаном;

Калі твой краявід дажджом закратаваны,
А дом – магільны склеп з вільготнаю нудой,
І ў мозгу павукоў вандруюць караваны,
Заткаўшы звліны агіднай павутой...

І раптам – гул званоў! – тужлівы голас медзі,
Нібыта вусціш б'е наводліў па вушах,
І гурмы прывідаў бяздомных плачуць недзе,
І не змаўкае жаль, і не мінае жах.

І душы нашыя жалобным катафалкам
На могілкі вязуць па нашых жа касцях,
І лютая туга перамагае цалкам,
Над чэрапам маім падняўшы чорны сцяг.

Прага нябыту
(*Le Goût du néant*)

Пануры дух, змагар у лепшыя часіны,
Скарыся й адпачні, у распачы замры.
Ты ўжо загнаны конь, мы ўжо не ваяры,
Калі надзеі біч тваёй не хвошча спіны!

Дык занурыся ў сон, тупы і несупынны.

Табе, нядужны дух, знявечаны й стары,
Каханне прынясе адно разлад і кпіны!
Бывайце, трубны марш і флейты каваціны!
Нас не прывабяць больш спакусніцы дары,

Не ўчуем водару вясновае пары!

Бо прагавіты Час мае грызе хвіліны,
Прыбралі цела ў снег зімовыя вятры.
На круглую зямлю гляджу цяпер згары
І не шукаю тут для сховішча хаціны –

Хай у апошні схоў нясуць мяне лавіны!

Алхімія пакуты
(*Alchimie de la douleur*)

Прырода! Аднаму – святло,
Другому – кветкі на магілу,
Камусьці – сонца з небасхілу,
А іншаму – цямрэча й зло!

Гермес, з якім даўно сам-насам
Вучу алхімію тугі,
Настаўнік люты й дарагі,
Зрабіў мяне другім Мідасам.

На здзіў Мідасу-каралю
Жалезам золата раблю,
У пекла на руінах раю

Ўсё, што люблю, ператвараю.
І дзе вы бачыце зямлю –
Магілы без канца і краю!

Прывабная вусціш
(Horreur sympathique)

– Пустой души тайніцу выдай,
Свой лёс, блюзнерца, прыгадай,
Скамечаны нябачнай дзідай,
Як гэты рваны небакрай!

– Свято адрывуўшы з агідай,
Абраўшы цемру і адчай,
Я не заплачу, як Авідый,
Імперскі згадваючы рай!

О шэраг навальнічных хмараў,
Ты мой адбітак, акурат
Мой пахавальны панарад,

Труна маіх пыхлівых мараў.
Дык не спыняй свой мерны рух
Да пекла, дзе спачне мой дух!

Гэаўтонтымаруменас¹

(L'Héautontimorouménos)

Ж.Ж.Ф.

Я б'ю без гневу і сумневу
З халодным спрытам мяснікоў,
Бы высыкаю між пяскоў
Журбы салёную залеву,

Як некалі – прарок Майсей...
Хай пырсне і ў маёй Сахары!
Хай прага надзімае мары
У гавані тваіх вачэй,

Каб у душы ўваскрос нябожчык
І боль павёў яго на бой,
Як падымае за сабой
Жаўнераў барабанны пошчак!

Але я сам – благі акорд,
Фальшывы гук у боскім хоры:
Маёй іроніі дакоры
Ў душу ўбіваюць востры корд.

¹ Той, хто сам сябе катуе (*старагр.*).

Я прысудзіў сябе да кары,
Бо кроў атручаная злом.
Я стаў павелічальным шклom,
Люстэркам для сваёй пачвары!

Я – поўха і разбіты твар!
Я – шыя, плаха і сякера!
Ахвяра ката-людажэра –
І людажэр сваіх ахвяр!

Хто смокча боль, каб выць ад болю,
Асуджаны на горкі лёс
Крыўляцца ў рогаце да слёз
І не ўсміхацца аніколі!

Гадзіннік

(L'Horloge)

Гадзіннік – люты бог: не спачуваў ніколі,
Нам пагражаючы: «Смяротны, *памятай*,
Што сэрца, як мішэнь, стралой пратне адчай
І спаліць дрогкі боль – пякучае вуголле.

Знікаюць у смуге ўсе радасці твае,
Як постаці сільфід хаваюцца ў кулісах,
А з ручая жыцця, які амаль што высах,
Імгненне прагнае глыткамі шчасце п'е.

Тры тысячы шэсцьсот «*не забывай!*» агулам
Табе ў гадзіну шлю – пагроз жахлівы рой,
Што смокча твае дні назольнай жамярой.
Глядзі, тваё Цяпер зрабілася Мінулум!

Esto tector, мантач! *Remember!* *Памятай!*
(Паўсюль гучаць мае шматмоўныя парады.)
Хвіліны для цябе – каштоўныя паклады,
Дзе знойдзеш золата. Шукай яго, гультай!

Не забывай, што Час з людзьмі гуляе прагна,
Але не прайграе ніколі. *Памятай!*
Спыняецца пяску ў гадзінніку ручай,
Дзень скончыўся й цябе чакае ночы багна.

І боскі Выпадак, здзяйсняячы закон
Адрнутаі табой нявіннай жонкі Цноты,
І – твой апошні схоў! – запознія Згрызоты
Абвесцяць вырак: – Досць! Памры!
Прыйшоў твой скон!>>

Лебедзь
(*Le Cygne*)

Віктору Гюго

I

Андрамаха, ўсе думкі табе прысвячаю!
Нібы люстра, разбітае часам ушчэнт,
Рэшткі ўдоўінай скрухі, аскепкі адчаю
Гэты рышт адбівае – другі Сімаэнт,

Неўпрыкмет апладняючы плённую памяць,
Покуль моўчкі праз новую йду Карузэль.
Дзе ранейшы Парыж? Сэрцы ў мапах не цямяць,
А вось месцы змяняюцца і – наўсуцэль!

Толькі шэраг карцінаў, былога ілюзій:
Тузін летамак, пара хацін, дзе-нідзе
Агалоўкі калон, аскабалкі ў калюзе,
Ды рыззэ, ды бачуркі ў зялёнай вадзе.

Я бываў тут калісьці ў вандроўным звярынцы
Й бачыў пэўнага ранку, да золку, калі
Прачынаецца Праца й мятла на дзядзінцы
Падымае ў нябёсы дар бруднай зямлі, –

З клеткі вырваўся лебедзь. Брыдзе, непакора;
Перапонкі на лапах нявечыць жарства
І на бруку шурпатым вярэдзяцца пёры;
У рыштку перасохлым – ні кроплі пітва.

Занурыўшы крыло ў пыл, нібыта ў крыніцу,
Нема крыкнуў, згадаўшы азёрны блакіт:
«Дзе ты, пролівень? Дзе вы, пярун з навальніцай?»
Небарака, спрадвечны й загадкавы міт,

Рыхтык постаць з Авідыя, гледзячы ўгору,
Ён да лютай сінечы насмешлівых зор
Нёс на скурчанай шыі журботу і гора,
Нібы Госпаду Богу слаў гнеўны дакор!

II

Іншым стаўся Парыж, толькі смутак трывалы
З кожным сімвалам змены ў душы паўстае –
Рыштаванні, палацы, прадмесці, кварталы...
За камлыгу цяжэйшыя згадкі мае.

Вось і тут, каля Луўра, я ў пастцы відзежаў:
Белакрылы пакутнік – вар'ят ці святы? –
Неспатольнае прагі не ведае межаў,
Смешны й велічны, нібы выгнанец; і ты,

Андрамаха, калісь сужаніца героя,
Што пыхлівага Піра спазнала прымус,
Каб аплакаць пасля над магільнай пустою
Памяць Гектара й новы – з Геленам! – хаўрус;

Ці пагляд недалужнай сухотнай мурынкі,
Што праз мур туманоў, праз імжу і дажджы
Безнадзейна ўтаропіла вочы чужынкі
Ў пекнай Афрыкі страчанья міражы;

Хто, згубіўшы, не верне ніколі, ніколі!
Не спатоліўшы смагі ў рацэ горкіх слёз,
П'е з ваўчынага вымя нясцерпнага болю!
Каго краскай сірочы высушвае лёс!

У гушчэчу, дзе дух мой жыве на выгнанні,
З рогу Памяці кліч неспакою цячэ:
Пра матросаў, загубленых у акіяне,
Пераможаных, вязняў – пра многіх яшчэ!

Сляпыя

(Les Aveugles)

Глядзі на іх, душа! Хоць вусцішна глядзець!
Нібы самнамбулы, жахліваю і смешнай
Гурмою големаў у цемрадзі бязмежнай,
З пустымі зрэнкамі, брыдуць яны ледзь-ледзь.

Хоць іскра Божая з вачэй даўно ўжо знікла,
Іх бельмы брыдкія – заўсёды ў вышыні.
«Увага, лужына! Канава! Камяні!» –
Не чуюць, ідучы. І падаючы звыкла.

Брыдуць навобмацак праз векавечны змрок,
У гучнай цішыні, бо Горад, слых і зрок
Згубіўшы, дзень і ноч смяецца, плача, вые!

У неба зіркае, ад яміны за крок.
І я паўзу між іх, – сляпец, а не прарок! –
Пытаючы: «Нашто Нябёсы вам, сляпыя?»»

Міначцы

(À une passante)

Вакол гудзеў натоўп, нібы пчаліны рой.
Ды раптам паўз мяне – маўклівасць у гамонцы,
Журба і прыгажосць, засмужанае сонца! –
Яна, прыбраная ў жалобны й пекны строй.

Шляхетная хада і таямнічы вэлюм,
І бездань у вачах, і лютасць у красе,
Што з асалодаю й загубу прынясе:
У несмяротным – смерць, жыццё – у знежывелым.

Маланка... потым змрок. Пакорны харавству,
На міг я твой пагляд сустрэў – і зноў жыву!
Мо хоць у вечнасці сустрэнемся вачыма?

Хоць немавед калі? Запозна. Немагчыма,
Бо ты не там, дзе я; дзе я – цябе няма.
А мог цябе кахаць – ты ведаеш сама!

Малабарцы

(À une Malabaraise)

Твае лытачкі зграбныя, як прыдалонні;
Задуменны мастак раявацьме ў палоне
У вачэй, аксамітных і чорных, як ты;
Белых паннаў клубы – цень тваёй пекнаты.

Боскай воляй насельніца шчаснай краіны,
Люльку мужу свайму ты запальваць павінна,
Пільнаваць ад маскаў і ягонья сны
І духмяны напой наліваць у збаны,
А калі на світанні спяваюць чынары,
Ананасы й бананы купляць на базары;
Нізкім голасам спеў распачаўшы стары,
Басанож вандраваць да вячэрняй зары.
Калі ж вечар у пурпуры спусціцца зноўку,
Ціха цела сваё пакладзеш на цыноўку,
І крылянне калібры цябе ахіне
У пяшчотным, як ты, і, як ты, ціхім сне.

Бестурботная ў роднай краіне, чаму ты
Прагнеш Францыі, што пажынае пакуты?
Караблю й маракам даручыўшы сябе,
Тамарыскам ты кажаш «бывай» у журбе...
На заснежаным ходніку ў град і завеі
Ў апрапанасе муслінавай цела здранцвее

І з грудзей прыняволеных – жорсткі гарсэт! –
Раптам вырвецца ўздых – даўняй вольнасці след.
Твой духмяны тавар будзе ўсім па кішэні,
Бо за рэшткі вячэр станеш жыць у згаршэнні.
А за брудным туманам паўстане наўсцяж
Раскудлачаных пальмаў далёкі міраж.

Танец смерці
(Danse macabre)

Эрнэсту Крыстофу

Зграбнюткая хада, пальчаткі, вэлюм, кветкі,
Спакуслівы пагляд і таямнічы ўздых,
Багаты арсенал дасведчанай какеткі, –
Усё як у людзей, усё як у жывых.

Хіба танчэйшы стан ты сустракаў на балі?
А каралеўскі строй дзівоснай шырыні?
Ці ж ножкі лепшыя калісьці абувалі
Ў малыя туфлікі? Не бачыў? Дык зірні!

Паўзверх худых ключыц, пастаўлены на варту
Цнатлівае красы, бруіцца лёгкі руш:
Ад жарсных позіркаў ці ад ліхога жарту
Прывабнасці схаваў, якіх, глядзі, не руш!

У глыбіні вачэй сутонне й паражнеча,
Вянок на чэрапе – ну чым не валасы! –
На крохкіх пазванках гайдаецца й трапеча.
О вытанчаны бляск магільнае красы!

Хтось іншы назаве брыдой цябе, магчыма:
Тым, хто багоміць плоць, не зразумець, чаму
Я на цябе гляджу прыязнымі вачыма,
Чым спадабалася так сэрцу ты майму!

Ці ты прыйшла сюды, каб сапсаваць ім свята
Усмешкаю з труны? Або спакусы зноў
У зман цябе ўвядуць, і кінешся зацята
Прыемнасці лавіць на шабашы лгуноў?

Ці спадзяешся ты, што ў оргіях вірлівых
Пагасіш пекла жар, запалены ў душы?
Што ў свечак полымі й скрыпічных пералівах
Свой здэклівы кашмар забудзеш? Не смяшы!

О, перагонны куб дурноты і пакуты,
Дзе дыстылюе боль самаахвярны кат!
Я чую, як сычыць, між рэбрамі закуты,
Ў сярэдзіне цябе узгадаваны гад!

Прывабнасці твае – не для мужчын тутэйшых,
Жахліваю красой іх цвеліш ты дарма.
Усё ідзе на глум, бо толькі наймацнейшых
Чаруе вусцішнасьць, а тут такіх няма!

Адвечнаю жудой твае свідруюць вочы –
Тут цяжка не самлець; і кавалер любы
Ледзь-ледзь стрымае млоць, убачыўшы жаночы
Какетлівы ашчэр на трыццаць два зубы.

А зрэшты, хто не браў нябожчыка ў абдымкі
І хто з жывых людзей не выкармак труны?
Хто пудры не ўжываў? А штучнае радзімкі?
Таксама і яна. Дык што, прыгажуны?..

Царыца паталух, бязноса гітана,
Да скакуноў ідзі й скажы ім напрамкі:
«Нягледзячы на ўсе парфумы і румыны,
Вы ўжо адчулі смерць! Амаль што мерцвякі,

Ты, лысы Лавелас, юрлівы ашуканец,
Ты, Антыной сівы, сапсэлы пакрысе, –
Раз'юшаная Смерць вас зацягнула ў танец
І немавед куды нясе, нясе, нясе!

На Сены берагах і на спякотным Гангу
Смяротных чарада гарэзіць да пары
Й не бачыць, што бяда стаіць ужо на ганку –
Анэльская труба ўжо зеўрае ўгары.

Пацешны род людскі, з камедыяй няшчырай
Па ўсіх зямных краях крыўляйся і скачы:
Глядачкай будзе Смерць, надушаная мірай,
Іронію сваю ў твой шал дадаючы!>

Віно каханкаў
(Le Vin des amants)

Як блізка райскія прасторы!
Нашто нам цуглі, лейцы, шпоры,
Калі бярэм за скакуна
Бутэльку боскага віна?

Мы – шасцікрылыя каханкі
У сёмым небе ліхаманкі,
І ўсё бліжэй, – рукой дастань! –
Усё рэальней наша здань.

У нашым п'яным небасхіле
Два паралельныя сляды:
Рука ў руцэ – спыніся, хвіля! –

Ляцім без стомы і нуды,
Як брат з каханаю сястрою,
У штучны вырай нашай мроі!

Выклятыя жанчыны

(Femmes damnées)

Іх вочы п'юць блакіт, а целы ў захапленні
Спачылі на пяску задумнай чарадой.
Рука знайшла руку, сустрэліся калені
І горкая туга – з салодкаю жудой.

Адны чакаюць слоў любоўнага прызнання
Ў гаях, дзе ручаі бруяцца ў гушчары:
Чытаюць па складах дзіцячае каханне,
Каб напісаць адказ на маладой кары;

Другія йдуць туды, дзе скалы, нібы вежы,
Дзе некалі пасціў самотны дабрадзеі
Антоні, а з нябёс валіліся відзежы –
Раптоўнай лаваю аголеных грудзей;

Ёсць тыя, што бягуць у тайныя пячоры
І Бахусу пяюць паганскі хваласпеў,
Каб старажытны бог ім суцішаў дакоры
Сумлення й вечны боль хоць зрэчасу слабеў!

І іншыя, што боль прымаюць, як пяшчоты,
Пад крысsem габіта хаваючы канчук,
І ў цемрадзі лясоў, і ў вусцішы самоты
З юрлівай слінаю мяшаюць слёзы мук.

Цнатліўкі й дэмань, абранніцы й пачвары,
Ваш дабрадзеіны лёс, ваш апраметны шлях –
Адрынуць існае, палюючы на мары,
Бясконцага шукаць у стогнах і слязах!

Усіх вас, як сяцёр, пакутніцы адвагі,
Шкадую і люблю, у велічы й на дне –
За чорную тугу, за неспатольнасць прагі,
За сэрцы, дзе любоў спачыла, бы ў труне.

Амур і Чэрап
(*L'Amour et le Crâne*)

Старая віньетка

Маленькі Амур любіць жарты,
Гарэзнік такі:
Усеўся, цынічны і ўпарты,
На чэрап людскі –

І бурбалкі ўверх выдзімае
З таго, што ўнутры.
І, нібы вясёлка жывая,
У небе – шары.

«Мой шарык, імчы ў далячыні,
Набраўшы разгон!»
Ды – лопнуў раптоўна, і гіне,
Як сонечны сон...

І ціхенька скардзіцца чэрап,
І плача з жуды:
«Хто б ката майго, людажэра б
Спыніў назаўжды!»

Бо ўсё, з чаго робіцца згря
Зіхоткіх шароў, –
Мой розум, які памірае!
Мае плоць і кроў!»

Авель і Каін

(Abel et Caïn)

I

Род Авеля, гуляць і жэрці
Дазволіў Божанька табе.

Род Каіна, табе да смерці
Жыць у галечы і журбе.

Род Авеля, твае ахвяры –
Ля ног Нябеснага Айца.

Род Каіна, трываеш кары
І катаванні без канца.

Род Авеля, чародаў лішкі
І хлеба ўдосталь дорыць лёс.

Род Каіна, бунтуюць кішкі
І выеш з голаду, як пёс.

Род Авеля, у хатнім коле
Цябе сагрэе твой агмень.

Род Каіна, у голым полі
Дрыжы ад сцюжы ноч і дзень.

Род Авеля, пладзіся й множся –
І дзеткам Бог пашле ўмалот.

Род Каіна, дзве дзюркі ў носе –
Увесь прыбытак і прыплод.

Род Авеля, даюць – то сёрбай,
Расці клапом, бо так прасцей.

Род Каіна, з жабрачай торбай
Хадзі – і навучы дзяцей.

II

Род Авеля, досць абжырацца,
Бо час падлінай легчы ў гной!

Род Каіна, за працай – праца,
Але не зроблена адной!

Род Авеля, ідзе расплата,
Рыхтуе косы і пятлю!

Род Каіна, паўстань на ката –
І скінь з нябёсаў на зямлю!

Няскораны

(Le Rebelle)

Бязбожніка анёл бязлітасна катуе,
Схапіў за валасы здабычу, як арол,
І кажа, трасучы: «Рэлігію святую
Шануеш? Не пазнаў? Я добры твой Анёл!

Любіцьмеш бліжняга, нібы сябе самога,
Паклёпнік ён ці хам, зайздроснік, дурань, хлус,
Бо кожны добры чын – як лесвіца да Бога,
Дарога, па якой ідзе да нас Ісус.

Бог ёсць Любоў! Пакуль агнём палае сэрца,
Павер у Госпада! Пабач Яго, блюзнерца!
Хай вечнае святло гарыць табе ўваччу!»

І мучае яго, раз’юшаны й шалёны,
І шле на галаву няшчаснаму праклёны,
Ды грэшнік у адказ гаворыць: «Не хачу!»

Смерць каханкаў
(*La Mort des Amants*)

У апошні схоў ляжам найвыгодней:
Коўдру адгарні, свечкі пагушы.
Удыхнем букет водараў усходні,
Скразнякі жыцця й смерці скавышы.

Рухаючы кроў удвая свабодней,
Б'юцца ва ўнісон сэрцы-спарышы;
Азарыўшы змрок, нібы дзве паходні,
Дагараюць дзве нашыя душы.

Надыходзіць ноч сінім небакраем.
Развітальны ўздых рэхам паўтараем.
Потым цішыня. Толькі ў цішыні

Спусціцца анёл – і адчыніць дзверы,
Крэсівам дабра, вернасці і веры
Уваскрэсіць два нашыя агні.

Смерць беднякоў
(*La Mort des pauvres*)

На свеце толькі Смерць – ратунак і надзея,
Яна, а не жыццё і ўсе яго дары, –
Апошні грош таму, хто горам багацее,
Гаючы эліксір, надзейны і стары;

Яна вядзе праз ноч, праз холад і завеі,
За прывідным святлом, у зліву і вятры;
Прытулак і шпіталь, дзе хворы здаравее
І мае хлеб, і спіць – да лепшае пары;

Яна – святы анёл, што прыйдзе да любога,
Нясе чароўны сон, як напамін ад Бога,
Нябеснай маннаю – на ўвесь жабрачы лёс;

Яна – у родны край забытая дарога,
Заўсёды новае вяртанне да старога,
У невядомы свет за брамаю Нябёс!

Смерць мастакоў
(*La Mort des artistes*)

О, колькі год яшчэ табе насіць каўпак,
Звінец званочкамі й крыўляцца, вечны блазне?
Сумуеш па красе, як па свабодзе вязні, –
Карыкатурны жрэц, пародыяў мастак.

Хоць бачыцца мішэнь, але пацэліць – як?
І прадаеш душу, без гневу і прыязні,
Каб толькі Ідэал разгледзець падрабязней...
І нішчыш накіды, і плачаш, як маньяк!

А самы выкляты зусім не меў патолі
Убачыць Ідэал – і б'ецца, як аб мур,
Аб недасяжны свет карцінаў і скульптур,

Ды высіцца ў душы надзеі Капітолій:
Што згінула ў жыцці, у Смерці ажыве –
І сонца новае, і кветкі ў галаве!

Падарожжа
(*Le Voyage*)

Максіму дзю Кану

I

Для хлопцаў край зямлі – на глобусе і мапе,
І ўся планета ім – вялікае «хачу!»,
Ды велізарны свет, што мроім на канале,
Такі маленьчкі – у памяці ўваччу!

Аднойчы адплывем, бы ў кругасветнай гонцы,
У рытме горкіх хваль, на досведзе плыўца,
Спазнаць, што акіян – ніякі не бясконцы,
А мора нашых мар не ведае канца.

Кагосьці гоняць прэч няўдзячныя айчыны,
Камусьці родны дом абрыд яшчэ хутчэй,
А трэці забрыдзе – па рыфму – да жанчыны
І згубіцца на дне Цырцэіных вачэй.

Каб у яе хляве свіннёй не жыць да смерці,
Лепш вырвацца і плыць, праз буруны і льды,
І пацалункамі пякельных сонцаў сцерці
Яе халодных губ апошнія сляды.

Ды лепшыя за ўсіх – вандроўнікі без мэты:
Пакуль салёны вір не перамеле ў глей,
Плывуць усё далей, праз лёсы і сусветы,
І ў свой апошні дзень яшчэ крычаць: «Далей!»

Іх мары лёгкія, бы зменлівыя хмары!
Як шпага юнаку, як вецер караблю,
Ім сніцца дзіўны край – за краем нашай мары,
Бо на зямлі ніхто не бачыў іх зямлю!

II

Мы круцімся ваўчком, о жах, мы скачам шарам,
Наяве і ўва сне, заўсёды, дзень пры дні
Цікавасць у грудзях палае лютым жарам
І гоніць, як Анёл свяцілы ў вышыні.

Вар'яцкая гульня з рухомаю мішэнню,
Што можа быць нідзе, а можа быць паўсюль.
Здаецца, што набіў надзеямі кішэні,
Збіраў іх, ідыёт, але набытку – нуль.

Фрэгат душы плыве ва Ўтопію. На мацце
Пільнуе вартавы, што ў кожны верыць міф,
Глядзіць за гарызонт, крычыць: «Зямля! Пабачце!
Багацце! Шчасце! Рай!...» О, д'ябал! Гэта рыф!

Убачыш астравок і ўявіш Эльдарада,
І – радасці да слёз, і – дзякуй, добры лёс!
І танчыць усю ноч Фантазія да ўпаду,
А з раніцы зірнеш – звычайны голы ўцёс.

О, летуценнікі, скарміць бы іх акулам!
Ці закаваць усіх надзейна ў ланцугі!
Усе Амерыкі адкрыюць вам агулам,
А потым памірай ад чорнае тугі!

Вось так стары жабрак сівухі пляшку прыме
І крочыць у прытон, бо свечка на акне,
І думае, што ён з патрыцыямі ў Рыме,
І з валацугамі спіць радасна ў лайне.

III

Вандроўцы мудрыя! Як шмат у іх скарбонцы,
Як шмат чытаецца ў глыбінях іх вачэй!
Расказвайце хутчэй, як месяцы і сонцы
На тым баку зямлі гараць яшчэ ярчэй!

Мы хочам вандраваць без ветразяў і пары,
Мы прагнем уцячы з будзённае турмы!
Стварыце ж краявід у раме нашай мары,
Дзе ў кожнай фарбе – мы, і ў кожным слове – мы!

Што бачылі вы, што?

IV

«Сузор'і і зацьменні.

Пустэльні і снягі. Затокі. Астравы.
Крушэнні караблёў. Віры. І тым не меней,
І ўсё-ткі ад нуды ўміралі... як і вы.

Ды ўвечары заход па-над марскім абшарам
Пунсовым колерам падсвечваў гарады,
І сэрцы прагнулі, палаючы пажарам,
Нырнуць за небакрай, што вабіў з-пад вады.

Што значаць гарады, скульптуры і палацы
На фоне хараства, што з аблачынаў тчэ
Звычайны выпадак, тытан нябеснай працы?
Імгненне, пачакай! Чаго жадаць яшчэ?

– Чым асалодаў больш, тым большае жаданне,
Яно – магутны дуб, які расце з цябе,
І хутка да нябёс галінамі дастане,
І хутка ўсю зямлю карэннем прадзяўбе;

Расце, бы кіпарыс, не ведаючы стомы...
– Вам сувеніраў? Вось дзве трэскі з карабля,
А вось «Дзявяты вал» – у вашыя альбомы,
Бо вам мілейшае – што прывязуць здаля.

– Мы бачылі палац з пачвараю на троне,
Шматрукіх ідалаў і з хобатам багоў,
І столькі камянёў каштоўных у кароне,
Што ў вашых багачоў мозг выйдзе з берагоў;

Касцюмы, у якіх любы́ вам стане любы;
Факіраў, што змяю ласкаюць без жуды;
Жанчынаў, што сабе фарбуюць нос і зубы...»

V

І што, і што яшчэ?

VI

«Дзіцячыя глузды!

Пра ўсё распавялі й галоўнае забылі:
Праедзеш цэлы свет – або зусім крыху,
Ды ўсюды нудны фарс у старамодным стылі,
Нечалавечая камедыя граху!

Жанчына – подлая раба свайго каханка,
Адданая – сабе, не менш за іншых баб;
І ейны гаспадар – шчаслівы, толькі з банка,
Смярдзючы гнойны мех, сваёй рабыні раб;

Кат над ахвяраю з яе смяецца ранаў;
Парады-на-крыві, каб хлус дурніцы чоўп;
Улада, што цячэ па барадзе тыранаў,
І любым бізуном разбэшчаны натоўп;

Рэлігіяў (і ўсе – як нашая!) дзве скрыні,
І ўсе вядуць у рай, а вынік – як заўжды;
Святыя на цвіках, бы шлюхі на пярыне,
І стыгмы з язвамі, бы оргіяў сляды;

Пыхлівы Чалавек ад выбрыка любога
П’янее й моліцца на свой мізэрны плён,
І з бездані крычыць, бяздарны вучань Бога:
«Мой творца, мой дваінік, праклён табе, праклён!»

І меншыя сляпцы, адбіўшыся ад статку,
Разумных бараноў, у летаргічны лёх
Праз опіюм вядуць сваю душу-вар’ятку, –
Вось нашае зямлі адвечны каталог!»

VII

Вандроўнік, горкі ўрок прыносяць падарожжы.
Свет сумны і малы, і ты – паўсюль, заўжды! –
Убачыш свой жа твар, спалоханы й варожы,
Аазіс вусцішы паміж пяскоў нуды!

Дык ехаць або не? Павер, не ў тым пытанне:
Патрэбна ехаць – едзь, застаўся – і няхай,
Ды помні, уцякач, што Час – паўсюль настане,
Паўсюль *дастане* Час і скажа: «Падыхай!»

Не спіць, як Вечны Жыд, суворы, як апостал,
Час – нерат, і з яго ніводны не ўцячэ!
А хтосьці не бяжыць, яму і хаты ўдоставь,
Жыве да ста гадоў і хоча жыць яшчэ.

Але ў апошні дзень душа не пажадае,
Каб вораг цяжкі бот паставіў на хрыбет!
Сарвіся і пльві – да берагоў Кітая,
У вір, за далягляд, у Індыю й Тыбет!

Мы адпльвем у змрок, шчаслівых падлеткі,
Дзе ява стане сном, што помніцца ледзь-ледзь.
Каб рухацца з вадой і ў бок пустое клеткі
З апошняе ладзі без распачы глядзець.

Ты чуеш, як пяюць: «Сюды! Па асалоду!
На свяце лотасаў забудзеце зямлю.
Каштуйце радасці дазволенага плоду –
Сок лотасу, які – без памяці люблю!»

Юнацтва галасы! Ці знойдзеш лепшы лек ты?
«Хутчэй пльві, бо *тут* – усе твае сябры!
Тут адпачнеш ля ног каханае Электры,
Што любіць як сястра – і болей ад сястры!»

VIII

О Смерць, мой капітан! Праз хвілю адплываем!
Бывай, абрыдлы свет! Стаў ветразь, капітан!
Хай чорная вада за чорным небакраем,
Душа палае так, што ўспыхне акіян!

Асмяглых уратуй гаючаю атрутай,
Тапельцам адчыні апошняе жытло!
У Пекла або ў Рай – усё адно! – захутай
У Невядомае, бо *іншае* – было!

З кнігі «ПАРЫЖСКІ СПЛІН.
МАЛЕНЬКІЯ ПАЭМЫ ПРОЗАЙ»

Чужаніца
(*L'étranger*)

– Загадкавы чалавек, скажы, каго ты любіш най-
больш? Бацьку, маці, сястру ці, можа, брата?

– Я не маю ні бацькі, ні маці, ні сястры, ні брата.

– Можа, сяброў?

– Вы ўжываеце слова, якое дагэтуль застаецца
для мяне незразумелым.

– Айчыну?

– Я не ведаю, на якіх яна шыротах.

– Прыгажосць?

– Я ахвотна палюбіў бы гэтую несмяротную
багіню.

– Золата?

– Я ненавіджу яго, як вы ненавідзіце Бога.

– Дык што ж ты любіш, дзіўны чужынец?

– Я люблю аблокі... аблокі, што праплываюць
там... угары... цудоўныя аблокі!

Роспач старой

(Le Désespoir de la vieille)

Зморшчаная бабулька ўся ажно заззяла ад радасці, убачыўшы цудоўнае дзіця, якому ўсе былі радыя і кожны хацеў спадабацца; цудоўнае стварэнне, такое самае крохае, як яна, бабулька, і, як яна, бяззубае і безвалосае.

І яна падышла да немаўляці, каб пазабавіць яго сваім агуканнем ды ласкавымі мінамі.

Але напалоханае дзіця пачало адбівацца ад недалужнай дабрачкі з яе пяшчотамі ды завішчэла на ўвесь дом.

І добрая бабулька вярнулася ў вечную сваю самоту і, плачучы ў куточку, казала сабе: «Ах мы, старыя няшчасныя самкі! Мінуў час, калі мы маглі падабацца, хоць бы самым нявінным! Цяпер мы наганяем страх нават на малых дзетак, якіх хочам любіць!»

Confiteor мастака
(*Le Confiteor de l'artiste*)

Як жа працінае душу восеньскае сутонне!
О! Працінае да болю, несучы адмыслова чароўныя
адчуванні, неакрэсленыя і ўвадначас напружаныя,
бо няма зброі, вастрэйшай за лязо Бясконцасці.

Якая ж гэта асалода – занураць свой пагляд у бяз-
межнае неба і мора! Цішыня і самота, чысціня без-
заганнай сінечы! Маленькі ветразь, што дрыжыць
на даляглядзе і сваёй мізэрнасцю і адзінотаю так
падобны да майго непяпраўна загубленага жыцця;
манатонны спеў хваляў, – усё гэта мысліцца мною
ці, можа быць, само мысліць праз мяне (у невымер-
насці мрояў так хутка губляецца нашае «я»!); так,
я сказаў «мысліць праз мяне», але мысліць музы-
каю ды вобразамі, без сафістыкі, без сілагізмаў, без
довадаў.

Аднак думкі гэтыя, што нараджаюцца ўва мне
ці вынікаюць з навакольных рэчаў, у хуткім часе ро-
бяцца занадта напружанымі. Празмернасць асало-
ды выклікае неспакой і сапраўдную пакуту. Мае нер-
вы нацягваюцца настолькі, што ў іхным трымценні
застаюцца адно крык і боль.

І вось нябесная глыбіня ўжо мяне палюхае, а пра-
зрыстасць раздражняе. Бязжарснасць мора, неру-

хомасць пейзажу абурае мяне... О! Няўжо я мушу
вечна пакутаваць ці вечна ўнікаць красы? Прырода,
няўмольная чарадзейка, неадольная суперніца, злі-
туйся з мяне! Пакінь спакушаць маю прагу і пыху!
Спасціжэнне красы – гэта двубой, дзе мастак кры-
чыць ад страху і заўсёды церпіць паразу.

Жартаўнік

(Un plaisant)

Быў самы апагей каляднага вар'яцтва: куламеса гразі і снегу пад коламі тысяч карэтаў, мільганне цукерак і цацак, вір прагнасці і расчараванняў, сапраўдная ліхаманка вялікага горада, здольная памуціць розум найбольш зацятаму самотніку.

А ў самым цэнтры цыклону дрыпаў вослік, якога падганяў нейкі хамула з пугаю.

Не паспеў асёл збочыць з ходніка за рог, як нейкі франт у пальчатках, налакаваных пантофлях, неміласэрна зацягнутым гальштуку ды цесным навутокім строі адвесіў сціплай жывёліне цырымонлівы паклон і, зняўшы капялюш, вымавіў: «Шчаслівых вам Калядаў, мсьё!» – пасля чаго фанабэрліва павярнуўся да купкі сваіх сябрукоў, быццам запрашаючы іх далучыць свае пахвалы да ягонай уласнай самазадаволенасці.

Асёл не заўважыў мілага жарту і патрусіў далей да вядомай яму мэты.

Што да мяне, то я раптам адчуў бязмежную злосць на гэтага бліскучага прыдурка, які, здавалася мне, увасабляў усё пачуццё гумару маёй краіны.

Кожнаму свая Хімера

(Chacun sa chimère)

Пад вялікім шэрым небам, на шырокай пыльнай раўніне, дзе не было ні дарог, ні травінкі, ні нават дзядоўніку з жыгучкай, я спаткаў людзей, якія брылі сагнуўшыся.

Кожны з іх нёс на сабе велізарную Хімеру, цяжкую, як мех з мукою ці вугалем, або як рыштунак рымскага ваяра.

Але пачварная драпежніца не ляжала ў іх на плячах мёртвым цяжарам; наадварот, яна ашчапервала ды сціскала чалавека сваімі пругкімі і моцнымі цягліцамі; парай вялікіх кіпцюроў яна ўпівалася ў грудзі свайго нашэнніка, а фантастычная галава нависала над ягоным ілбом, нібы тыя жудасныя шаломы, якімі старажытныя воі спадзяваліся нагнаць жаху на ворага.

Я загаварыў з адным з гэтых людзей і запытаўся ў яго, куды ж яны ідуць. Ён адказаў мне, што яны не ведаюць, ані ён, ані іншыя; але ж, відавочна, яны некуды ідуць, бо іх гоніць непераможная патрэба руху.

Што цікава: ніхто з падарожных не здаваўся раздражнёным на драпежніцу, што павісла ў яго на шыі і прытулілася да ягонае спіны; можна было падумаць, што яны лічаць гэтых пачвараў часткай

саміх сябе. На іхных стомленых і сур'ёзных тварах не відаць было аніякае распачы; пад тужлівым купалам неба, тонучы нагамі ў пыле, яны крочылі па зямлі, пустэльнай, як нябёсы, з пакорлівым выглядам асуджаных вечна спадзявацца.

І шэсце прайшло паўз мяне і знікла ў смуге дагляду, за той мяжою, дзе акругленая паверхня планеты хаваецца ад цікаўнага чалавечага вока.

І цягам некалькіх імгненняў я ўпарта намагаўся зразумець гэтую таямніцу; але ж неўзабаве неадольная Абыякавасць навалілася на мяне і прыгнала горш, чым тыя цяжкія Хімеры.

Блазан і Венера (*Le fou et la Vénus*)

Які чароўны дзень! Вялізны парк млее ў пяку-чым праменні вока дня, нібы маладосць у абладзе Каханья.

Усеагульная раскоша не выдае сябе аніводным гукам; нават фантаны як быццам заснулі. Як жа розніцца ад людскіх святаў гэтая маўклівая оргія!

Здаецца, што святло, усё нарастаючы, выкрасае з прадметаў усё новыя і новыя водбліскі-яскаркі; што краскі ў захапленні згараюць ад жадання перасягчы нябесны блакіт зыркасцю сваіх фарбаў; што спека робіць водары відочнымі, і яны смугою ўзносяцца да сонца.

Аднак сярод агульнай радасці я ўгледзеў адну засмучаную істоту.

Ля ног велізарнай Венеры – адзін з прафесійнальных вар’ятаў, дабрахвотных блазнаў, чый абавязак – забаўляць каралёў, калі тых грызуць дакоры сумлення ці проста нуда. Прыбраны ў блішчасты камічны строй, у рагатай шапцы са званочкамі, увесь стуліўшыся каля п’едэстала, ён падымае поўныя слёз вочы да несмяротнай Багіні.

Ягонья вочы кажуць: «Я самы няшчасны і самотны з людзей, пазбаўлены каханья ды сяброўства,

і праз гэтае мізэрнейшы за апошнюю жывёліну.
Але я, я таксама створаны, каб адчуваць і разумець
неўміручую Красу! О, Багіня, злітуйся з майго смут-
ку і майго шаленства!»

Але няўмольная Венера глядзіць некуды ўдалеч
сваімі мармуровымі вачыма.

Сабака і флакон *(Le chien et le flacon)*

«Мой мілы сабачка, мой добры сабачка, любы мой пёсік, хадзі сюды, панюхай, якую выдатную парфуму набыў я ў найлепшага ў горадзе парфумера».

І сабака, матляючы хвостом, што, як вядома, у гэтых бедных істотаў адпавядае нашай радасці або ўсмешцы, падыходзіць і з цікавасцю тыцкае вільготным носам у адкрыты флакон; а пасля раптоўна ў страху падаецца задам і пачынае брахаць на мяне, нібы з дакорам.

«Ах ты, нягодны сабака! Калі б я прынёс табе пакунак з лайном, ты з асалодаю нюхаў бы яго, а магчыма б, і зжор. Гэтым ты, нікчэмны таварыш майго сумнага жыцця, падобны да публікі, якой патрэбныя не вытанчаныя водары, што адно раздражняюць яе, а старанна падабраная брыдота».

А першай ночы

(À une heure du matin)

Нарэшце адзін! Усё сціхла, чуваць адно грукат запозненых і здарожаных фіякраў. Мецьмем колькі гадзін цішыні, а можа, і спакою. Нарэшце! Скончылася тыранія чалавечых твараў, і цяпер я буду пакутаваць толькі ад сябе самога.

Нарэшце мне дазволена адпачыць, занурыўшыся ў ванну змроку! Найперш замкнемся на два абароты. Спадзяюся, гэтыя абароты ключа паглыбляць маю самоту ды ўзмоцняць барыкады, што аддзяляюць мяне ад свету.

Агіднае жыццё! Агідны горад! Згадайма, што было днём: я бачыўся з некалькімі літаратарамі – адзін з іх спытаў у мяне, ці можна даехаць да Расіі па сушы (ён, відаць, лічыць, што Расія – гэта выспа); мужна спрачаўся з рэдактарам аднаго часопіса, які на кожны мой аргумент паўтараў: «Але ж мы – прыстойныя людзі», з чаго вынікала, што ўсе астатнія выданні публікуюцца махлярамі; раскланяўся з дваццаццю асобамі, пятнаццаць з якіх мне незнаёмыя; у той самай прапорцыі абмяняўся поціскамі рук, неабачліва забыўшы купіць загадзя пальчаткі; падчас дажджу, каб забіць час, зайшоў да адной цыркачкі, якая папрасіла намаляваць для яе касцюм

Венервы; ледзь не заляцаўся да дырэктара тэатра, які сказаў, адмаўляючы: «Ці не лепш вам звярнуцца да спадара Z.? Гэта найнязграбнейшы, найдурнейшы і найслыннейшы з усіх маіх аўтараў; разам у вас, магчыма, нешта атрымаецца. Зазірніце да яго, а там пабачым»; выхваляўся (навошта?) рознымі гідкімі ўчынкамі, якіх ніколі не рабіў, і маладушна адрокся ад пары гнюснасцяў, на якія пайшоў з прыемнасцю (заганная пахвальба, злачынная боязь публічнай думкі!); адмовіў сябру ў дробнай паслуге і даў пісьмовую рэкамендацыю скончанаму мярзотніку. Уф! Ці гэта ўсё?

Незадаволены іншымі ды самім сабою, я хацеў бы ў начной цішыні, на самоце, выкупіць свае грахі і адчуць хоць каліва павагі да сябе. Душы тых, каго я любіў, тых, каго апяваў, дайце мне сілаў, будзьце мне апораю, адганіце ад мяне ўсю ману ды распусненыя павевы гэтага свету; а Ты, Госпадзе мой Божа, пашлі мне шчасце напісаць пару добрых вершаў, якія давялі б мне самому, што я не апошні з людзей, што я не горшы за тых, кім пагарджаю!

Гадзіннік (L'Horloge)

Кітайцы даведваюцца пра час па вачах катой.

Адзін місіянер, ідучы пэўнага дня прадмесцем Нанкіну, заўважыў, што забыў гадзіннік, і запытаўся, колькі часу, у нейкага хлопчыка.

Юны вісус з Паднябеснай Імперыі спачатку разгубіўся, але потым, сцяміўшы, адказаў: «Зараз дазнаюся». Праз некалькі мгненняў ён вярнуўся з вялікім тоўстым катом у руках і, зазірнуўшы яму, як той казаў, проста ў вочы, без ваганняў абвесціў: «Хутка поўдзень». Так яно і было.

А я, калі схіляюся да пекнай Феліны, якой так пасуе яе імя, бо яна – краса свайго полу, гонар майго сэрца і водар маіх думак, будзь гэта ўночы або ўдзень, у зыркім святле або непраглядным змрок, – у глыбіні яе чароўных вачэй я заўсёды бачу дакладны час, заўсёды той самы, вялікі, урачысты, бязмежны, нібы прастора, непадзельны на гадзіны і хвіліны, нерухомы, не адзначаны на хранометрах, і ўвадначас лёгкі, як подых, і хуткі, як позірк.

І калі нейкі назола з'явіцца ды стане турбаваць мяне, пакуль погляд мой адпачывае на гэтым цудоўным цыферблаце, калі нейкі грубы і недалікатны дух, нейкі дэман перашкоды з'явіцца і запытаецца:

«Ува што ты так пільна ўглядаешся? Чаго шукаеш у вачах гэтай істоты? Марнатраўны і лянівы смяротны, можа, ты бачыш там, колькі часу?» – я адкажу без ваганняў: «Так, бачу: на маім гадзінніку Вечнасць!»»

Згадзіцеся, спадарыня, што гэты мадрыгал на праўду варты ўзнагароды – ён атрымаўся такім самым напышлівым, як і вы. Але, шчыра кажучы, мне было так прыемна плесці вам гэты вычварны камплімент, што я нічога не прашу ў вас узамен.

Паўсвету ў валасах

(Un Hémisphère dans une chevelure)

Дазволь, я буду доўга, доўга ўдыхаць пах тваіх валасоў, зануруся ў іх тварам, як сасмяглы ў крынічную ваду, буду ўскалыхваць іх, нібы напарфумаваную хустку, каб разварушыць рой успамінаў.

Каб ты магла ведаць усё, што я бачу, што адчуваю, усё, што мне чуецца ў тваіх валасах! Мая душа вандруе ў водары, як душы іншых – у музыцы.

Твае валасы поўныя мрояў пра мачты і ветразі, пра вялікія моры – мусоны нясуць мяне па іх у чароўныя краіны, дзе далячыні блакітнейшыя і глыбейшыя, а паветра прасякнутае пахам пладоў, лісця ды чалавечай скуры.

У акіяне тваіх валасоў мне бачыцца гавань у гучках сумных песень, дужыя мужчыны з усіх канцоў свету і караблі ўсіх кшталтаў, чые дасканалыя складаныя сілуэты вырысоўваюцца на асноведзі велізарных нябёсаў, дзе пануе вечная спёка.

У пяшчоце тваіх валасоў я зноў перажываю доўгія гадзіны ўтомнай, амаль што няўлоўнай партовай гайданкі, гадзіны, што я прабавіў на канапе ў каюце прыўкраснага карабля, між вазонаў з кветкамі і збаноў з прахалоднай вадою.

У пякучым вогнішчы тваіх валасоў я ўдыхаю во-

дар тытуню, прыпраўлены опіюмам і цукрам; у ночы тваіх валасоў я бачу бясконцае ззянне трапічнай сінечы; на пушыстых узбярэжжах тваіх валасоў я п'ю змяшаны пах смалы, мускусу ды какосавага алею.

Дазволь, я ўвап'юся ў твае цяжкія чорныя косы. Калі я кусаю твае пругкія, непакорлівыя валасы, мне здаецца, я ем успаміны.

Упівайцеся!

(Enivrez-vous)

Трэба заўсёды быць п'яным. У гэтым усё, гэта адзіная праблема. Каб не адчуваць жудаснага цяжару Часу, які цісне вам на плечы і цягне вас да зямлі, трэба ўпівацца бесперастанку!

Чым? Віном, паэзіяй, цнотай – чым хочаце. Але ж упівайцеся!

І калі пэўнага дня, на сходах палаца, на зялёнай траве рова ці ў змрочнай самоце вашага пакоя, вы адчуеце, прачнуўшыся, што хмель ужо слабее або знік, спытайцеся ў ветру, у хвалі, у зоркі, у птушкі, у гадзінніка, ува ўсяго, што бегае, што енчыць, што коціцца, што пяе, што гаворыць, – запытайце, якая стаіць пара; і вецер, хваля, зорка, птушка, гадзіннік адкажуць вам: «Пара ўпівацца! Каб не быць рабамі і ахвярамі Часу, упівайцеся; упівайцеся бесперапынна! Віном, паэзіяй, цнотай, чым хочаце!»»

Вокны

(Les fenêtres)

Назіраючы знадворку праз расчыненае акно, ніколі не ўбачыш таго, што ўгледзіш праз акно зачыненае. Няма нічога глыбейшага і таемнейшага, больш плённага, больш змрочнага і асляпляльнага, чым акно, асветленае свечкай. Тое, што можна ўбачыць пры сонечным святле, заўсёды менш цікавае, чым тое, што адбываецца за шыбаю. За гэтай чорнай або зыркай дзірою жыве, мроіць і пакутуе само жыццё.

Па-над хвалямі дахаў я бачу бедную пажылую кабету ў зморшчынах, што заўжды над нечым схіленая і ніколі не пакідае дому. Па ейным твары, адзенні, рухах, па амаль няўлоўнай драбязе я аднавіў гісторыю гэтай жанчыны, ці, дакладней, ейную легенду, якую я часам апавядаю сам сабе ды плачу.

Каб гэта быў бедны стары, я настолькі ж лёгка аднавіў бы ягоную гісторыю.

І я кладуся спаць, горды тым, што жыў і пакутаваў, увасобіўшыся ў іншых.

Магчыма, вы спытаеце: «Ці ўпэўнены ты, што гэтая легенда адпавядае рэчаіснасці?» Ці ж гэта істотна, чым напраўду ёсць рэчаіснасць вакол мяне, калі яна дапамагае мне жыць і ведаць, што я ёсць і кім я ёсць?

Каторая сапраўдная?

(Laquelle est la vraie?)

Я пазнаёміўся з некай Бенедыктай, што жыла ў залатым бляску ідэалу; вочы яе выклікалі прагу велічы, красы, славы і ўсяго, што прымушае нас верыць у несмяротнасць.

Але гэтая цудоўная істота была занадта прыгожай, каб жыць доўга; не прайшло і некалькіх дзён па нашым знаёмстве, як яна памерла; я сам пахаваў яе пэўнага дня, калі вясна кадзіла свой ладан нават на могілках. Я сам пахаваў яе, замкнуўшы ў труну з духмянага дрэва, незнішчальнага, нібы індыйскія скрыні.

Вочы мае яшчэ былі ўтаропленыя ў зямлю, дзе я закапаў свой скарб, як раптам я ўбачыў маладую асобу, надзвычай падобную да пахаванай. У дзіўным істэрычным запале яна ўтоптвала рыхлую глебу і пырскала смехам, кажучы: «Гэта я, я сапраўдная Бенедыкта! Я, знакамітая агідніца! У пакаранне за сваю дурноту і слепату ты кахацьмеш мяне такою, якой я ёсць!»

А я, як непрытомны, крычаў у адказ: «Не! Не! Не!» І, каб выразней падкрэсліць сваю нязгоду, тупнуў так моцна, што нага мая па калена ўгрузла ў свежы дол. Быццам воўк, што трапіў у пастку, я застаўся – і, магчыма, назаўсёды – прыкаваны да магілы ідэалу.

Люстэрка

(Le miroir)

Брыдкі чалавек уваходзіць і глядзіцца ў люстэрка.

«Навошта вы гледзіце на свой адбітак, калі тое, што вы бачыце, прыносіць вам адно прыкрасць?»

А брыдкі кажа мне на гэта так: «Шаноўны спадару, згодна з несмяротнымі прынцыпамі Вялікай французскай рэвалюцыі, усе людзі роўныя ў правах; вось жа, я маю права разглядаць сябе ў люстэрку, а з прыемнасцю ці без – гэта ўжо тычыцца толькі майго сумлення».

З гледзішча здаровага сэнсу, я, напэўна, меў рацыю, але ж закон быў на ягоным баку.

Галантны стралок

(Le galant tireur)

Калі экіпаж праязджаў цераз парк, ён загадаў спыніцца, сказаўшы, што прыемна будзе выпусціць пару куляў у ціры, каб *забіць* Час. Забіваць гэтую пачвару – ці не самы звыклы і самы законны занятак для кожнага з нас? І ён галантна падаў руку сваёй дарагой, сваёй ласкавай, сваёй ненавіснай жонцы – неймавернай жанчыне, што прынесла яму столькі радасцяў і пакутаў, а магчыма, нават зрабіла яго геніяльным.

Большасць куляў пайшла далёка ад мішэні, адна дык увогуле трапіла ў столь; і калі чароўная істота стала шалёна рагатаць, смеючыся з няўключнасці мужа, той рэзка павярнуўся да яе і сказаў: «Бачыце вунь тую ляльку, там, справа, з задзёртым носам і фанабэрлівай пысай? Дык вось, мой анёле, я ўяўляю, што яна – гэта вы». І ён прымружыў вока ды спуціў курок. Галаву лялкі разнесла ў друзачкі.

Тады ён пакланіўся сваёй дарагой, ласкавай і ненавіснай жонцы, сваёй вернай і няўмольнай Музе і, пачціва цалуючы ёй руку, прамовіў: «Ах, мой любы анёле, як я вам удзячны за гэты трапны стрэл!»

Суп і аблокi

(La Soupe et les Nuages)

Мая любая, мая шалёная каханка падавала мне абед, а я праз расчыненае акно залі сачыў, як плыве ў небе цуднае Божае дойдства, сатканае з няўлоўных павеваў, чароўныя эфемерныя збудаванні. І я сказаў сабе, сузіраючы: «Усе гэтыя дзіўныя відзежы прыгожыя амаль як вялікія вочы маёй каханай красуні, маёй любай, шалёнай, зеленавокай пачвары».

Але раптам я атрымаў моцны ўдар кулаком у спіну ды пачуў сіпаты, чароўны голас, істэрычны й нібы ахрыплы ад гарэлкі – голас маёй мілай, любай каханкі: «Будзеш ты есці нарэшце свой суп, чортаў гандляр аблокамі?!»

Цір і могілкі (*Le tir et le cimetière*)

«Шынок «У Плутона». Вокны – на могілкі». – «Вось дык шылда! – падумаў наш аматар шпацыраў. – І, далібог, выклікае смагу! Пэўне ж, гаспадар карчомкі знаецца на Гарацыі і паэтах Эпікуравай школы. Магчыма нават, яму не чужая і вышуканасць старажытных егіпцянаў, у якіх ніводная сапраўдная бяседа не абыходзілася без шкілета ці нейкага іншага сімвала марнасці жыцця».

Ён увайшоў, выпіў кухаль піва, паглядаючы на магілы, і паволі выпаліў цыгару. А пасля яму заманулася пайсці да могілак, дзе трава была такой высокай і прываблівай, дзе панавала такое зыркае сонца.

Напраўду, святло і спёка там шалелі; можна было падумаць, што п'янае сонца ўпала на зямлю і качаецца па дыване з цудоўных красак, гадаванак распаду. Вялікі шум жыцця – жыцця бясконца маленькіх істотаў – напаўняў паветра, а праз роўныя прамежкі часу – перапыняўся гукам стрэлаў з суседняга ціру, нібы коркі ад шампанскага бахкалі пад прыглушаную музыку аркестру.

І тады, у праменні, што паліла яму мозг, у пякучых павевах смерці, ён пачуў голас, шэпт з-пад

магільнай пліты, на якую ён быў прысеў. Гэты голас казаў: «Хай жа выклятыя будуць вашыя мішэні ды вашыя карабіны, няўрымслівыя жывыя, што так мала дбаеце пра памерлых і іхны боскі спакой! Хай жа выклятыя будуць вашая пыха і вашыя рахубы, нецярплівыя смяротныя, што практыкуецца ў мастацтве забіваць ля святыні Смерці! Калі б вы ведалі, як проста здабыць узнагароду, як проста прыйсці да мэты і наколькі мізэрнае ўсё па-за Смерцю, вы б меней высільваліся, руплівыя жывыя, і радзей бы парушалі сон тых, што ўжо даўно дасягнулі Мэты, адзінай сапраўднай мэты вашага брыдкага жыцця!»»

Any where out of the world
Куды заўгодна з гэтага свету
(*Any where out of the world*
N'importe où hors du monde)

Нашае жыццё – гэта лякарня, дзе кожны хворы апантаны жаданнем змяніць ложка. Адзін хацеў бы пакутаваць пры печы, другі спадзяецца, што ачуняе каля акна.

Мне заўсёды здаецца, што я быў бы шчаслівы там, дзе мяне няма, таму пытанне пра пераезд – гэма бясконцых спрэчак з маёй душой.

«Скажы мне, душа, мая бедная, астылая душа, што ты думаеш пра тое, каб жыць у Лісабоне? У Лісабоне павінна быць цёпла, і ты б ажыла там, як тая яшчарка. Горад стаіць ля вады; кажуць, што ён збудаваны з мармуру, а яго жыхары настолькі ненавідзяць расліны, што з каранем вырываюць кожнае дрэва. Вось краявід на твой густ: толькі святло, камень – і вада, каб іх адлюстроўваць!»

Душа не адказвае.

«Раз ты так любіш адпачываць, назіраючы рух, ці не хацела б ты пасяліцца ў Галандыі ды цешыцца шчасцем на гэтай дабраславёнай зямлі? Няўжо ты не знойдзеш сабе забавы ў краіне, якою так часта любавалася на музейных карцінах? Што ты дума-

еш пра Ратэрдам, ты, якая так любіш ласы мачтаў і караблі, прышвартаваныя ля самых дамоў?»

Душа зноў маўчыць.

«Ці, можа, табе мілейшая Батавія? Зрэшты, мы яшчэ знойдзем там дух Еўропы, паяднаны з трапічнай красою».

Ані слова. Ці не памерла мая душа?

«Або ты дасягнула той мяжы здранцвення, за якою нам любяы адно свае пакуты? Калі так, уця-кайма да краінаў, падобных да самой Смерці. Я ведаю, што нам трэба, мая бедная душа! Збірайся, мы з табою адправімся ў Тарнэа. Мы паедзем яшчэ далей, аж на самы край Балтыкі; як мага далей ад усякага жыцця; мы паселімся на полюсе. Сонца там ледзь кранаецца зямлі сваім косым праменнем, а марудная змена дня і ночы знішчае разнастайнасць і павялічвае манатоннасць, гэтую сяброўку нябыту. Мы там зможам надоўга занурацца ў цемру, а паўночнае ззянне, забаўляючы нас, будзе дасылаць нам раз-пораз свае ружовыя снапы, нібы водсветы пякельных феерверкаў!»

Нарэшце мая душа выбухае крыкам, і як жа мудра: «Куды заўгодна! Куды заўгодна, адно прэч з гэтага свету!»

Эпілог

(Épilogue)

Падняўся на гару – і кроў хутчэй пабегла:
Гляджу, як горад мой красуе ў пекнаце, –
Бардэлі, больніцы, турма, чыснец і пекла,

І ўсё наўкол жыве ды кветкаю цвіце.
Ты знаеш, Сатана, адмоўнаму герою
Не выпадае ныць і каяцца ў лісце,

Не! Як распусны дзед са шлюхаю старою,
П’ю радасці нагбом, бы ўваскрашаю ў зле
Сваю хлапечую знявечаную мрою:

Яна трывожна спіць у ранішнім святле
І кашляе ўва сне. А ўночы дасць нам перцу,
Раскіне міражы ў спакуслівай імгле.

Як я люблю цябе! Мой горад-людажэрца,
Мой выкляты Парыж, дабра і зла спарыш,
Якіх не зразумець – нявыклятаму сэрцу!

ЗМЕСТ

З кнігі «Кветкі Зла».....	5
Да чытача	5
Альбатрос	7
Адпаведнікі	8
Хворая муза.....	9
Прадажная муза.....	10
Дрэжны манах.....	11
Вораг	12
Чалавек і мора.....	13
Дон Жуан у пекле	14
Веліканка.....	15
Валасы.....	16
*** (Як зорны небасхіл, цябе абагаўляю...)	18
*** (Ты б узяла ўвесь свет у свой нячысты ложак!)	19
Танец змяі.....	20
Падліна.....	22
*** (З габрэйкаю касой злягаюся ў бардэлі)	25
Здань	26
*** (Мой верш – табе!).....	29
*** (Што скажаш, горкі дух...)	30
Збавіцелька.....	31
Гармонія вечара.....	33
Флаконт	34
Запрашэнне ў падарожжа.....	36

Асення песня.....	38
Прывід.....	40
Каты	41
Магіла	42
Сплін.....	43
Прага нябыту.....	44
Алхімія пакуты.....	45
Прывабная вусціш.....	46
Гэаўтонтымаруменас.....	47
Гадзіннік.....	49
Лебедзь	51
Сляпыя	54
Міначцы	55
Малабарцы	56
Танец смерці	58
Віно каханкаў.....	61
Выклятыя жанчыны	62
Амур і Чэрап	64
Авель і Каін	65
Няскораны	67
Смерць каханкаў	68
Смерць беднякоў	69
Смерць мастакоў.....	70
Падарожжа.....	71
3 кнігі «Парыжскі сплін. Маленькія паэмы прозай»	79
Чужаніца.....	79

Роспач старой	80
<i>Confiteor</i> мастака.....	81
Жартаўнік.....	83
Кожнаму свая Хімера	84
Блазан і Венера.....	86
Сабака і флакон.....	88
А першай ночы	89
Гадзіннік.....	91
Паўсвету ў валасах.....	93
Упывайцеся!.....	95
Вокны.....	96
Каторая сапраўдная?.....	97
Люстэрка.....	98
Галантны стралок.....	99
Суп і аблокі.....	100
Цір і могілкі.....	101
Any where out of the world. Куды заўгодна з гэтага свету.....	103
Эпілог.....	105

Бадлер, Ш.

Б15 Выбраныя вершы / Шарль Бадлер; пер. з французскай Андрэя Хадановіча. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2016. — 112 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-7164-17-2.

Пачынальнік французскай паэзіі сімвалізму, бацька т. зв. «выклятых паэтаў» Шарль Бадлер (1821–1867) быў цэнтральнаю постаццю літаратурнага дэкадансу. Яго кніга лірыкі «Кветкі Зла», упершыню выдадзеная ў 1857 г., па сённяшні дзень сведчыць пра неверагодныя магчымасці паэтычнага слова. Пераствораныя па-беларуску сучасным паэтам Андрэем Хадановічам, вершы Бадлера дазваляюць прачытаць іх шмат у чым па-новаму.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.133.1-1

ББК 84(Фра)-5